

Nr 58.

Av herr **Holmgren**, om anslag till reparation och ombyggnad av orgelverket i Amiralitetskyrkan i Karlskrona.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona har i skrivelse till marinförvaltningen redan den 9 november 1929 hemställt om medelsanskaffning för reparation m. m. av Amiralitetskyrkan (Ulrika Pia) i Karlskrona.

På uppdrag av kyrkorådet i amiralitetsförsamlingen i Karlskrona hade nämningen amiralitetspastorn i skrivelse till stationsbefälhavaren i Karlskrona den 27 mars 1929 anmält, att den uti nämnda kyrka befintliga orgeln, till vars uppförande medel anvisades genom nådiga brevet den 4 augusti 1882, befunno sig i ett mycket otillfredsställande skick och därför behövde en grundlig reparation och renovering.

Byggnadsstyrelsen har på platsen verkställt undersökning och sedermera avgivit yttrande samt förslag å anordningar till akustikens förbättrande.

För att utröna vad som borde åtgöras med nämnda orgel har utredning vidare verkställts av Åkerman & Lunds nya orgelfabriksaktiebolag i Sundbyberg.

Resultatet av undersökningen och utredningen har givit vid handen, att orgeln skulle kunna renoveras och samtidigt härmed de akustiska förhållandena m. m. förbättras för ett belopp av 16,000 kronor.

Varvschefen vid flottans station i Karlskrona har i sitt förslag till beräkning av medelsbehovet för nästkommande budgetår anhållit att nämnda belopp måtte anvisas för ifrågavarande ändamål.

Marinförvaltningen, som funnit det vara av behovet påkallat, att ifrågavarande orgel, som varit i användning i 46 år utan att under denna tid hava genomgått någon större reparation, snarast iståndsättes, har i sin underdåniga skrivelse den 30 sistlidna augusti angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, avdelning III, sjöförsvaret, för budgetåret 1931—1932 hemställt om ett extra reservationsanslag av 16,000 kronor för ändamålet i fråga.

Kungl. Maj:t har emellertid i årets statsverksproposition icke upptagit frågan om denna välbehövlige reparation, en underlåtenhet som väl kan förklaras och försvaras med hänsyn till den mångfald viktigare krav, vilka av finansiella skäl måst avvisas.

Emellertid har frågan om Amiralitetskyrkans orgel kommit i ett annat läge, sedan Kungl. Maj:t intagit sin ståndpunkt till anslagskravet. På juldagen be-

hagade nämligen orgelverket strejka mitt under altartjänsten, så att organisten måste avbryta spelandet för att i stället ägna sig åt sysselsättningen att uppåta felet. Felet befanns också vara av den beskaffenhet, att ett fortsatt försök att exekvera musik å instrumentet skulle hava resulterat i, att en ihållande ton i fortsättningen utan avbrott skulle hava hörts från orgelverket.

Avskrift av organistens skrivelse till kyrkorådet i detta ärende samt av en artikel i Karlskronatidningen i anledning av missödet närläggas.

Övertygad som jag är att anslagskravet av Kungl. Maj:t skulle hava blivit beaktat, därest det ovan skildrade missödet inträffat vid sådan tid, att Kungl. Maj:t vid fattandet av sitt beslut därom ägt kännedom, får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta att till reparation och ombyggnad av orgelverket i Amiralitetskyrkan i Karlskrona för budgetåret 1931—1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 16,000 kronor.

Stockholm den 22 januari 1931.

Bj. Holmgren.

Am:tskyrkans orgel vållar stora bekymmer.

Orgeln råkade ånyo i olag vid juldagens högmässa.

Dess skröplighet omöjliggör radioutsändning av nyårsbönen.

Frågan om orgelombyggnaden i Amiralitetskyrkan har återigen visat sig bliva en nödvändighet. Under den pågående högmässan juldagen råkade orgeln ånyo i olag med påföljd, att en ton förblev ljudande.

För att få närmare upplysningar ha vi vänt oss till kyrkans organist, musikedirektör *Torsten Wall*. Denne förklarar, att orgeln är så pass opålitlig att man ingen stund är säker för att orgeln kan råka i olag. Att detta kan verka mycket störande för gudstjänsten säger sig självt. Och för organisten måste det kännas ytterst oangenämt och pinsamt att veta, att orgeln helt oförmodat kan råka i olag och börja ljuda.

Det största felet med orgeln, säger direktör *Wall*, är att ledningarna mellan tangenterna och piporna, som äro av gammalmodig mekanisk konstruktion, i stort sett äro förslitna och därför praktiskt taget omöjliga att reparera. I moderna orglar äro dylika ledningar ersatta med pneumatiska anordningar på så sätt att komprimerad luft i blyrör ombesörjer tangentens rörelse till respektive pipor. Vidare är orgeln av så gammal typ, att bälgarna icke drivas med elektricitet utan måste trampas. Vid fullt verk är orgeltrampningen ett hårt arbete, och bälgarnas slamrande hörs tydligt. Och vid svagt verk slamra ledningarna på ett mycket obehagligt sätt. Så det är inget särskilt nöje att hantera den orgeln.

Det hade varit meningen att utsända nyårsbönen i radio, men såväl amiralitetspastor Holmberg som musikdirektör Wall anse det innebära för stor risk med tanke på orgelns skräpligheter. Detta är för härvarande radiostation mycket nedslående, enär fullständiga ledningar för radioutsändningar från Amiralitetskyrkan äro installerade.

Förslag till ombyggnad av orgeln föreligger, men enär detta drager en så stor kostnad, att medel härför icke kan utgå ur disponibla medel, har marinförvaltningen i sin utgiftsstat för nästa budgetår upptagit en begäran om anslag för ombyggnaden. Det blir alltså 1931 års riksdag som skall avgöra orgelfrågan i Amiralitetskyrkan.

Hur som helst är det beklagligt, att Amiralitetskyrkan icke har ett orgelverk som kan fylla rimliga anspråk. Men man får väl hoppas, att orgelfrågan blir löst inom den närmaste tiden. Under de senaste åren har orgeln ganska ofta visat tendenser att icke fungera på ett tillfredsställande sätt. Och eftersom orgeln i likhet med kyrkan är marinens egendom, kan församlingen icke avgöra orgelfrågan. Skeppsholmskyrkan i Stockholm har i höst fått helt ny orgel, så nu får man hoppas att detsamma blir förhållandet med Amiralitetskyrkan i Karlskrona.

Till Kyrkorådet inom Kungl. Karlskrona Amiralitetsförsamling.

Med anledning av, att orgeln i Kungl. Amiralitetskyrkan under pågående högmässa juldagen 1930 råkade ur funktion, får undertecknad härmed avgiva följande förklaring.

I samma ögonblick, som »Laudamus» påbörjades, hade ledningarna till ettstrukna d (d^1) råkat i olag, varigenom nämnda ton ljöd utan uppehåll. Från min plats vid spelbordet kunde jag icke avgöra, huruvida ledningarna till såväl I-manualen som II-manualens d^1 voro felaktiga. För den skull ansåg jag mig icke ha annat att göra, än att efter »Laudamus» slut inskjuta alla orgelns registerandrag och avstänga alla koppel. I annat fall hade en ihållande ton utan avbrott hörts från orgeln i fortsättningen, vilket givetvis verkat mera störande än avbrottet genom att orgeln blev tyst.

Vid en omedelbar besiktning av orgeln fann jag, att I-manualen för tillfället var obrukbar, då däremot ledningarna till II-manualen voro felfria, varför jag utförde orgelmusiken till gradualpsalmen med II-manualens svaga stämmor.

För att få närmare klarhet i, huruvida I-manualen skulle förbli obrukbar under fortsättningen av den pågående högmässan, gjorde jag ånyo en undersökning, varvid jag fann, att en s. k. »väll»-arm hade hängt upp sig, med påföljd att den ventil, som insläpper luft till samtliga pipor för I-manualens 11 stämmor, var öppnad för tonen d^1 . Den omtalade väll-armen gick trögt, men efter densammans förande upp och ned några gånger, var dess rörelse ledigare, varefter jag vågade använda hela orgelverket under återstoden av gudstjänsten.

Som närmare förklaring till ovanstående får jag upplysa, att det i orgeln finnes 54 väll-armor, en för varje tangent i I-manualen. Varje väll-arm består av ett längre eller kortare järnrör, som sitter påträtt på en järnsprint; de ha till uppgift att föra tangentens nedåtgående rörelse i sidled till respektive pipors luftventiler. Denna konstruktion förefinnes endast i äldre orglar

med mekaniska ledningar, som helt och hållet övergivits på senaste tiden. Missöden av samma slag som juldagens ha inträffat tidigare, och enligt vad som meddelats mig av kyrkovaktmästaren, redan under musikdirektör Anderssons tid. — I moderna orglar finnas inga mekaniska ledningar med dessa nödvändiga väll-armor, utan där sker överföringen av varje tangents rörelse till respektive pipor medelst tryckluft, som ledes genom blyrör.

Det inträffade missödet med orgeln under juldagens högmässa är ånyo ett bevis för, att den föreslagna orgelombyggnaden verkligen är av nöden. Dylika missöden kunna inträffa när som helst. Icke minst för organisten kännes detta enerverande, att aldrig kunna känna sig säker för, att orgeln helt oförmodat skall råka ur funktion; för att nu icke påpeka det självklara, att gudstjänsterna bli störda på ett mycket oangenämt sätt. Någon justering eller reparation av de mekaniska ledningarna är otänkbar, enär hela mekanismen är försliten och sålunda praktiskt taget omöjlig att reparera.

Undertecknad har velat avgiva denna detaljerade redogörelse till Kyrkorådet för att samtidigt till Kyrkorådet framställa en vördsam vädjan att taga i benäget övertänkande, huruvida det inträffade missödet med orgeln under juldagen och ävenså riskerna för detsammans återkommande bör komma dels Kungl. Flottans Byggnadsdepartement, dels Varvschefen till kännedom. Måhända även en skrivelse skulle ingivas till chefen för försvarsdepartementet i denna sak för att ytterligare påvisa, att det är för Kungl. Karlskrona Amiralitetsförsamling angeläget, att det begärda anslaget för en ombyggnad av församlingens orgel bliver beviljat.

Karlskrona den 27 december 1930.

Vördsamt

Torsten Wall.

Organist, kantor och klockare inom
Kungl. Karlskrona Amiralitetsförsamling.